

Exam. Code : 103205

Subject Code : 1187

B.A./B.Sc. 5th Semester

ECONOMICS

(ECONOMICS OF DEVELOPMENT)

Time Allowed—3 Hours] [Maximum Marks—100

Note :—First question consisting of **10** short answer questions (carrying **2** marks each) is compulsory. Attempt **one** out of **two** questions from each of the four units (**20** marks each).

1. Attempt **all** parts of this question :
 - (a) Explain the meaning of underdevelopment.
 - (b) Explain the concept of sustainable development.
 - (c) What is disguised unemployment ?
 - (d) What do you understand by vicious circle of poverty ?
 - (e) Explain Marxian ideas on growth.
 - (f) Explain the merits and demerits of import substitution.
 - (g) Briefly explain Classical ideas on growth.

- (h) Explain the nature and types of unemployment prevalent in developing countries.
- (i) What are the advantages of export promotion ?
- (j) Explain various types of planning.

UNIT-1

- 2. Discuss important measures of development. Explain the role of economic and non-economic factors in development.
- 3. Explain Lewis model of unlimited supply of labour. What are its limitations ?

UNIT-2

- 4. Explain Schumpeter's growth model. What are its limitations ?
- 5. Discuss Harrod-Domar growth model. How far this model is applicable to underdeveloped countries ? What are its weaknesses ?

UNIT-3

- 6. Explain Rostow's stage theory. What are its limitations ?
- 7. Explain Balanced growth theory. Compare and contrast it with Unbalanced growth theory.

UNIT-4

8. Explain the meaning and sources of capital formation. Discuss internal and external sources of capital formation.
9. What is economic planning ? Highlight the role and need for planning in Underdeveloped countries.

(Punjabi Version)

ਨੋਟ :— ਪਹਿਲਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦਸ ਲਘੂ-ਉੱਤਰੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹਨ। (ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 2 ਅੰਕ ਹਨ) ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਚਾਰ ਯੂਨਿਟਾਂ ਵਿੱਚ ਦੋ-ਦੋ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹਨ। ਹਰੇਕ ਯੂਨਿਟ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। (ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 20 ਅੰਕ ਹਨ)।

1. ਇਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ ਸਾਰਿਆਂ ਭਾਗਾਂ ਨੂੰ ਕਰੋ :
 - (ੳ) ਘੱਟ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਅਰਥ ਸਮਝਾਓ।
 - (ਅ) ਲਗਾਤਾਰ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਅਵਧਾਰਣਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
 - (ੲ) ਭੇਸ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਕੀ ਹੈ ?
 - (ਸ) ਗਰੀਬੀ ਦੇ ਭਿਆਨਕ ਚੱਕਰ ਤੋਂ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਸਮਝਦੇ ਹੋ ?
 - (ਹ) ਵਿਕਾਸ ਤੇ ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।

- (ਕ) ਆਯਾਤ ਬਦਲ ਦੇ ਗੁਣ ਅਤੇ ਔਗੁਣ ਬਾਰੇ ਦੱਸੋ।
- (ਖ) ਵਿਕਾਸ ਤੇ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਬਾਰੇ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
- (ਗ) ਵਿਕਾਸਸ਼ੀਲ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਲਤ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਅਤੇ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
- (ਘ) ਨਿਰਯਾਤ ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਕੀ ਫਾਇਦੇ ਹਨ ?
- (ਙ) ਨਿਯੋਜਨ ਦੇ ਵਿਭਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।

ਯੂਨਿਟ-1

2. ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਉਪਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਆਰਥਿਕ ਕਾਰਕਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
3. ਕਿਰਤ ਦੀ ਅਸੀਮਤ ਸਪਲਾਈ ਦੇ ਲੇਵਿਸ ਮਾਡਲ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। ਇਸ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਕੀ ਹਨ ?

ਯੂਨਿਟ-2

4. ਸੁਪੀਟਰ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਮਾਡਲ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। ਇਸ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਕੀ ਹਨ ?
5. ਹੈਰੋਡ-ਡੋਮਰ ਵਿਕਾਸ ਮਾਡਲ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। ਇਹ ਮਾਡਲ ਪਿਛੜੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਕਿੰਨਾਂ ਉਪਯੁਕਤ ਹੈ ? ਇਸ ਦੀਆਂ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਕੀ ਹਨ ?

ਯੂਨਿਟ—3

6. ਰੋਸਟੋ ਦੇ ਵਿਕਾਸ-ਅੱਵਧੀ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। ਇਸ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਕੀ ਹਨ ?
7. ਸੰਤੁਲਿਤ ਵਿਕਾਸ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। ਇਸ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਮਤਾ ਅਸੰਤੁਲਿਤ ਵਾਧੇ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨਾਲ ਕਰੋ।

ਯੂਨਿਟ—4

8. ਪੂੰਜੀ ਨਿਰਮਾਣ ਦੇ ਅਰਥ ਅਤੇ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। ਪੂੰਜੀ ਨਿਰਮਾਣ ਦੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਅਤੇ ਬਾਹਰੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।
9. ਆਰਥਿਕ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਕੀ ਹੈ ? ਪਿੱਛੜੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਯੋਜਨਾ ਲਈ ਇਸਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਅਤੇ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰੋ।

(Hindi Version)

ਨੋਟ :— ਪਹਲਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਜਿਸमें दस लघुउत्तरीय प्रश्न हैं (प्रत्येक प्रश्न के 2 अंक हैं) जो कि अनिवार्य है। दी गई चार यूनिटों में दो-दो प्रश्न हैं। प्रत्येक यूनिट में से एक प्रश्न करें। (प्रत्येक प्रश्न के 20 अंक हैं)।

1. इस प्रश्न के सभी भागों को करें :
 - (क) अल्पविकास का अर्थ स्पष्ट कीजिए।
 - (ख) सतत् विकास की अवधारणा को समझाइए।
 - (ग) प्रच्छन्न बेरोजगारी क्या है ?

- (घ) गरीबी के दुष्चक्र से आप क्या समझते हैं ?
- (ङ) विकास पर मार्क्सियन के विचारों की व्याख्या कीजिए।
- (च) आयात प्रतिस्थापन के गुणों और अवगुणों की व्याख्या कीजिए।
- (छ) वृद्धि पर शास्त्रीय विचारों की संक्षिप्त व्याख्या करें।
- (ज) विकासशील देशों में प्रचलित बेरोजगारी की प्रकृति और प्रकारों की व्याख्या कीजिए।
- (झ) निर्यात प्रोत्साहन के क्या लाभ हैं ?
- (ञ) नियोजन के विभिन्न प्रकारों की व्याख्या कीजिए।

यूनिट—1

2. विकास के महत्वपूर्ण उपायों की चर्चा करें। विकास में आर्थिक और गैर-आर्थिक कारकों की भूमिका की व्याख्या करें।
3. श्रम की असीमित आपूर्ति के लुईस मॉडल की व्याख्या करें। इसकी सीमाएं क्या हैं ?

यूनिट—2

4. शुम्पीटर के विकास मॉडल की व्याख्या करें। इसकी सीमाएं क्या हैं ?
5. हेरोड-डोमर विकास मॉडल की चर्चा करें। अविकसित देशों पर यह मॉडल कितना उपयुक्त है ? इसकी कमजोरियां क्या हैं ?

यूनिट—3

6. रोस्टो के विकासाधि सिद्धांत की व्याख्या करें। इसकी सीमाएं क्या है ?
7. संतुलित विकास सिद्धांत की व्याख्या करें। असंतुलित विकास सिद्धांत के साथ इसकी तुलना और विषमता लिखें।

यूनिट—4

8. पूंजी निर्माण का अर्थ और स्रोत बताएं। पूंजी निर्माण के आंतरिक और बाहरी स्रोतों की चर्चा करें।
9. आर्थिक योजना क्या है ? अविकसित देशों में योजना के लिए इसकी भूमिका और आवश्यकता को उजागर करें।